

Oponentský posudek na bakalářskou práci Pavla Brandy „Psychologické a sociální aspekty nadání“.

Bakalářská práce kolegy Brandy se věnuje relevantnímu tématu z oblasti psychologie osobnosti, studuje psychologické otázky nadání a životního úspěchu dospělých jedinců. Problematika nadání je v české odborné literatuře dnes již poměrně dobře zastoupena, jde o studované a atraktivní téma, které si ale zaslouží další badatelskou pozornost, především právě v oblasti porozumění psychologickým souvislostem života s nadáním, okolnostem úspěchu a životní spokojenosti jedinců s mimořádným nadáním nebo s historií mimořádného pracovního úspěchu.

Práce je pečlivě zpracovaná, s ohledem na základní nároky akademického textu, čítá 80 stran textu, z čehož cca 30 stran tvoří rešeršní, teoretická, část; ostatní části textu tvoří popis realizace a výsledků provedeného výzkumného šetření. Z hlediska struktury má text promyšlenou stavbu a značí intenzivní a pečlivou práci autora. Slabinou předkládané práce je ale dle mého názoru nejasné uchopení klíčového konceptu práce, nadání. V rámci rešeršní části textu se autor dosti široce věnuje právě popisu existujících teorií a definic nadání v současné odborné literatuře a podrobně sleduje různé aspekty ovlivňující rozvoj nadání (kde se nejspíš drží témat popsaných aktuální odbornou literaturou). Prokazatelně jde o obsahově dosti široce rozkročenou oblast, kde se také mnohdy promítá spojení nebo naopak vymezení proti laickému pojetí/porozumění nadání. V závěru teoretické části nakonec ale není jasné, co pro další části textu, tedy vlastní výzkumnou studii, považuje autor za relevantní pojetí nadání, o které citované teorie se opírá, v jakém teoretickém rámci sám pracuje. To považuji za dosti problematické, pro čtenáře značně obtížné. Následující (v empirické části) velmi elaborované popisy výpovědí participantů pak totiž nedostávají jasný výkladový rámec, strukturuje je zřejmě blíže neobjasněný koncept, a proto také mohou zůstat v rámci analytických kroků právě jen na úrovni popisné (s minimem interpretačních pasáží). To je škoda, ujasnění teoretické pozice je domnívám se velmi důležité, zejména u témat, která jsou intenzivně zkoumána, existuje k nim dostatek odborných zdrojů a zdroje samy nejsou jednotné z hlediska metod výzkumu a užitých výkladových rámců.

U přehledové části jsem ocenila rozsah, strukturované a promyšlené zpracování. Za znevýhodňující považuji dosti četné užívání sekundárních zdrojů přehledového charakteru místo důrazu na původní empirické práce. Evidentní snaha autora pokrýt tematicky velmi širokou oblast není ve výsledku výhodou, ale nechává téma – zejména pro potřeby vlastní výzkumné studie – příliš široce rozevřeným. To by samo o sobě nevadilo, kdyby se jednalo o rešerši pro rozsáhlou výzkumnou studii, za jejíž realizaci stojí silný výzkumný tým a pro kterou je k dispozici adekvátní časový prostor. Pro potřeby bakalářské práce považují tematický záběr za zahlcující.

Empirická část textu je dobře strukturovaná a obsahuje všechny náležitosti výzkumné studie. Pouze v případě diskuse mám dojem, že diskuse vlastně obsahuje dobře provedené shrnutí výsledků výzkumu, ale ne jejich diskusi. Závěr se obrací opět jen k empirické části, není závěrem celé bakalářské práce (nesnaží se obě části propojit).

U provedené výzkumné studie skutečně oceňuji prokazatelné úsilí a pečlivost autora v rámci realizace a rozsah získaného empirického materiálu, i když bych ocenila, kdyby práce obsahovala přílohový materiál s přepisy rozhovorů). Jak jsem již uvedla dříve, velký záběr studie a rozsah analytických částí nepovažuji za výhodu předložené práce, ale za téměř past. K metodologii provedeného výzkumu mám také několik kritických poznámek, které by se mohly stát podkladem pro diskusi v rámci obhajoby této bakalářské práce.

Cíle stanovené pro vlastní výzkum mají jasně otevřenou povahu, autor -jak sám píše- usiluje ...“ sledovat subjektivní vnímání jednotlivých respondentů a jejich myšlenky a pocity, týkající se oblasti činnosti, ve které vynikají...” (str. 35). Formulované výzkumné otázky zůstávají také dosti otevřené, ale trochu posouvají – oproti vymezeným cílům- předmět zájmu ke konceptu „nadání“ (jak jsem již dříve upozornila nejasně

vymezenému), obrací pozornost k subjektivnímu vnímání hodnoty nadání a subjektivnímu vnímání vlivu okolí (blíže určeného jako rodina, mentoři a ostatní vlivy) na rozvoj nadání. To by samo o sobě mohlo být v pořádku, navržené výzkumné otázky by se daly vnímat jako zpřesnění zájmu badatele v rámci sledované oblasti. Bohužel ale dále prezentované „otázky v rozhovoru“ (str. str. 35-37) mají velmi svázaný a striktně strukturovaný charakter- což by samo o sobě opět nebylo problematické- ale ve vztahu k vymezeným otázkám pro výzkum ano, neboť struktura otázek i forma jejich pokládání dle mého názoru neumožňuje dostát rozevřenosti formulovaných cílů a především důrazu cílů výzkumu na „subjektivní vnímání“ nadání. Dle mého názoru pro subjektivitu není v silně strukturovaném návodu k rozhovoru prostor, participanti výzkumu v podstatě odpovídají na položené otázky. Stávají se tedy skutečně „respondenty“... a logika výzkumu není ve své podstatě kvalitativní, resp. explorativní, ale spíše konfirmační až kvantifikující (testující či kvantifikující ve vztahu k předem stanoveným předpokladům). Jinak řečeno, realizovaná studie je zmatená z hlediska uplatněné strategie výzkumu, deklaruje otevřenost a explorativnost, ale ve skutečnosti je velmi konkrétně zaměřená, svázaná, silně strukturovaným a konkretizovaným souborem otázek (de facto dotazníku). Spojení explorativního a konfirmačního (či chceme-li kvalitativního a kvantitativního) výzkumu je sice mnohdy žádoucí a přínosné, ale především velice náročné... a dle mého názoru za hranicí možností studenta bakalářského studia. Spojení obou perspektiv nemá znamenat jejich devaluaci nebo „omezení“, ale propojení. Nelze tedy například strukturovaný dotazník s návodem vyhodnocovat jako polostrukturovaný rozhovor – což autor v podstatě dělá.

Ve výsledku je bohužel pochopení analytických oddílů předložené bakalářské práce (str. 44- 74) samo o sobě pro čtenáře extrémně náročný úkol, ve kterém je čtenář zcela ponechán své fantazii a uplatnění svých prekonceptů vůči deklarovanému tématu. Laicky řečeno, je to velké množství informací, které ale zůstávají v chaosu a nezkrocené myšlenkovým rámcem. Je vidět, že i pro autora samého zůstává výzkum ve fázi zahlcení množstvím informací a zjištění. Tak tak zvládne jejich popis dle návodu z dotazníku, ale nemá již kapacitu k celostnímu náhledu, uspořádání, propojení ... či interpretaci. Z hlediska metodologického jsou provedené analytické části rovněž typické povrchností v důsledku snahy spojit deskripci/kvantifikaci a exploraci. Dle mého názoru nemá autor pevnou půdu pod nohama a ve snaze spojit kvantitativní a kvalitativní strategie výzkumu obě devaluje a ve výsledku nevytěží získaný datový materiál v jeho potenciálu.

Pro obhajobu tedy doporučuji autorovi pečlivou přípravu, zejména v oblasti prezentace celkového (strukturovaného) náhledu psychologických a sociálních aspektů nadání- a to s užitím získaných dat z vlastního výzkumu. Doporučuji také důsledně promyslet definici, nebo spíše pracovní pojetí nadání relevantní pro předložený výzkum. Pro mne jako pro čtenáře spíše „příběhy“/výpovědi oslovených participantů napovídají, že reálně došlo k prozkoumání subjektivního pohledu na zdroje a příčiny pracovního úspěchu v životě vybrané (možná trochu nesourodé) skupiny lidí, nikoli k prozkoumání nadání.

Pro předloženou práci navrhuji hodnocení velmi dobře až výborně, v závislosti na výkonu autora u obhajoby.

PhDr. Gabriela Seidlová Málková, Ph.D.

15.8.2017